

מדד מדיניות-החוץ הישראלית לשנת 2020 - פרשנויות מאת מומחי מכון מיתווים

אוקטובר 2020

סקר דעת הקהל השנתי השמיני של מכון מיתווים על מדיניות-החוץ הישראלית נערך בספטמבר 2020. הסקר בוצע על ידי מכון רפי סמית ובשיתוף קרן פרידריך אברט, בקרב מדגם מייצג של האוכלוסייה הבוגרת בישראל (700 איש ואישה, יהודים וערבים) ועם טעות דגימה של 3.5%. מסמך זה מציג את ממצאי הסקר, בחלוקה לארבעה תחומים: מערך החוץ הישראלי, יחסי החוץ של ישראל, ישראל והאזורים סביב לה וישראל והפלסטינים. לקריאת הדו"ח המלא [לחצו כאן](#).

לדברי ד"ר נמרוד גורן, ראש מכון מיתווים: "מדיניות-החוץ הישראלית נמצאת בצומת דרכים. מצד אחד, יחסים משתפרים במזרח התיכון, ניסיון לפתוח דף חדש עם האיחוד האירופי, ובריתות מתחזקות באגן הים התיכון. ומצד שני, המשך קפאון עם הפלסטינים והתרחקות מפתרון שתי המדינות. מגמות אלו ניכרות היטב בממצאי סקר מיתווים. הציבור מאמין יותר מאשר בעבר ששיתוף פעולה עם מדינות ערב הוא אפשרי, עמדותיו כלפי האיחוד האירופי משתפרות קמעא, אם כי עדיין יותר רואים בו יריב מאשר ידיד, ואגן הים התיכון מצטייר כמרחב שייכות אזורית רלבנטי לישראל. זאת, בעוד קידום השלום עם הפלסטינים נדחק לשוליים, למרות מרכזיותו עבור ישראל ויחסי החוץ שלה. המדד מראה רצון של הציבור במערך חוץ חזק ויעיל יותר, וגם מעיד על חשיבות שמייחס הציבור למרכיבים אזרחיים וערכיים בדיפלומטיה הישראלית – הרצון שדיפלומטים, ולא אנשי ביטחון, יובילו משאים ומתנים; התמיכה בהשתלבות אזרחים ערבים בתפקידי שגריר; וחשיבות הקשר עם מדינות דמוקרטיות, גם אם אינן תומכות במדיניות הממשלה בשטחים. בימים של אתגרים לדמוקרטיה הישראלית, זוהי מגמה חיובית."

פרופ' אלי פודה, חבר ועד מנהל במכון מיתווים: "הציבור בישראל עייף מהבעייה הפלסטינית. רובו מעדיף שישראל תקדם שלום עם מדינות ערב ואינו מייחס חשיבות לקידום שלום עם הפלסטינים. ממצאים אלה מדאיגים משום שהם מחזקים את התפיסה המדינית בישראל הבוחרת לדלג על פני הפלסטינים. זאת ועוד, אפילו תמריצים מצד ארה"ב והאיחוד האירופי וקידום נורמליזציה עם מדינות ערב לא יחזקו או יחזקו במידה מועטה בלבד את תמיכתם בשלום של למעלה ממחצית הציבור. ואולם, קיים שוני גדול בין יהודים וערבים בישראל, כאשר בחברה הערבית מייחסים חשיבות גבוהה בהרבה לקידום שלום עם הפלסטינים. אסור שהקשיים האובייקטיביים הניצבים בפני פתרון הבעיה הפלסטינית יעמעמו או יקהו את הצורך להקדיש מחשבה, משאבים ומאמצים על מנת להביא לפתרון לב הבעיה של הסכסוך. בחירת ממשל אמריקני חדש עשויה לייצר הזדמנות לחידוש המשא ומתן בין ישראל והפלסטינים."

ד"ר ליאור להרס, מנהל התכנית לקידום שלום ישראלי-פלסטיני במכון מיתווים: "לאורך שנות תהליך השלום במזרח התיכון, שבה ועלתה השאלה לגבי התחרות והקשר בין מסלולי משא ומתן שונים: באיזה מסלול להתקדם והאם התקדמות במסלול אחד תעזור או תפגע במסלולים אחרים. בימים אלו ישראל וארה"ב מובילים קו של התקדמות בצעדי נורמליזציה עם מדינות המפרץ תוך עקיפה של הנושא הפלסטיני, למרות היותו משמעותי ומרכזי יותר לישראל. ממצאי הסקר מלמדים כי רוב הציבור מאמץ גישה זו – נותן עדיפות לקידום הסכמים עם מדינות ערביות ולא רואה חשיבות גבוהה במסלול הפלסטיני. יחד עם זאת, ירידת העניין בנושא לא מעידה על רצון של הישראלים בצעדים של סיפוח בשטחים והסקר מראה שרק מיעוט קטן תומך בצעדים שכאלו. על אף הקיפאון וחוסר העניין הציבורי, מאמצים מדיניים בינלאומיים יכולים להביא לשינוי והממצאים מצביעים על נכונות בציבור לתמוך ביוזמה שתציע לישראל חבילת תמריצים כחלק מקידום שלום ישראלי-פלסטיני."

ח"כ לשעבר קסניה סבטלובה, מנהלת התכנית ליחסי ישראל-המזרח התיכון במכון מיתווים: "רוב הציבור הישראלי אינו מייחס חשיבות ליחסי ישראל-ירדן, והנתון המדאיג הזה משקף את המציאות העגומה ששוררת בין המדינות ואת מדיניות ממשלת ישראל שמתעלמת כבר זמן רב מהממלכה ההאשמית. כאשר ראש הממשלה מרבה לשבח את ההסכמים החדשים עם המדינות הערביות במפרץ אך ממעיט בחשיבותם של הסכמי קמפ-דיוויד (עם מצרים)

וואדי ערבה (עם ירדן), הוא גורם בכך לשאננות בקרב הציבור ומעודד את התפיסה שהשלום עם ירדן משתלם יותר לירדן מאשר לישראל. ירדן היא שותפה אסטרטגית ממדרגה ראשונה ובעלת הגבול הארוך ביותר עם ישראל. היחסים עמה הולכים ומדרדרים וצריך לשנות זאת בהקדם, באמצעות השקעה ממשלתית משמעותית."

ד"ר מורן זגה, עמיתת מדיניות במכון מיתווים: "בחודשיים האחרונים, הציבור הישראלי גילה התעניינות רבה באיחוד האמירויות. ערוצי התקשורת הישראליים תיארו מזוויות רבות את סיפורה של המדינה שעד לא מזמן היתה רחוקה ממוקד העניין של הציבור הרחב. הסקרנות הישראלית ניכרת גם בממצאי סקר מכון מיתווים, שבו עולה כי מרבית הישראלים שהיו מעוניינים לבקר במדינה ערבית כלשהי בחרו באיחוד האמירויות. ואולם, כדי להשיג את השלום החם שרבים בישראל מייחלים לו, אין די בתיירות, או בשיתוף פעולה כלכלי וביטחוני. לשם כך, יש צורך להכיר ולפתח קשרים דרך עולמות המוזיקה, האומנות, השפה, הספורט, החינוך, המחקר וכמובן, המפגשים הישירים. אם הפתיחות המדינית שמביעות ישראל ואיחוד האמירויות זו כלפי זו תיענה גם בפתיחות חברתית מצד מגוון האוכלוסיות בשתי המדינות, זו תהיה בשורה חדשה לעתיד היחסים בין יהודים וערבים במזרח התיכון."

ד"ר מאיה שיאון צדקיהו, מנהלת התכנית ליחסי ישראל-אירופה במכון מיתווים: "ממצאי הסקר מעלים תמונה מדאיגה לגבי הפער המתמשך בין התפיסה הרווחת בציבור שהאיחוד האירופי הוא יריב של ישראל לבין רשת הקשרים ההדוקה והענפה שיש לישראל עמו בתחומי הכלכלה, הסחר, המחקר והחדשנות, התיירות, החינוך, התרבות והביטחון. האיחוד האירופי, על 27 המדינות החברות בו (440 מיליון איש), הוא שותף אסטרטגי של ישראל. תפיסתו כיריב נובעת מיחסים פוליטיים מעורערים סביב העדר תהליך שלום עם הפלסטינים והמשך בניה בהתנחלויות. האיחוד האירופי היה השנה המתנגד הקולני ביותר מבין המדינות הדמוקרטיות-ליברליות נגד תכנית הסיפוח של ראש הממשלה. כיוון שהסיפוח לא זכה לתמיכת הציבור בישראל, לא ברור אם התנגדותו של האיחוד מתבטאת בסקר לטובתו או לרעתו. התפיסה של האיחוד האירופי כיריב של ישראל רחוקה מאוד מהמציאות. האיחוד הוא ידיד אמת של ישראל, גם אם ביקורתית."

ד"ר רועי קיבריק, מנהל המחקרים של מכון מיתווים: "ישראל נתונה במשבר דמוקרטי חריף, המשתקף גם ביחסי החוץ שלה. לאחר שנים ארוכות בה פעלה להצטרף למועדון המדינות הדמוקרטיות, ושאפה להיות 'אור לגויים', היא הולכת ומתרחקת מהעולם הדמוקרטי – אינה מקדמת תהליך שלום ומעמיקה את הכיבוש, מאמצת את ממשל טראמפ הפועל נגד שיתוף הפעולה העולמי, וחוברת למשטרים סמכותניים לא-ליברליים ואף אנטישמיים. נדמה כי הלקחים שמלחמת העולם השנייה לימדה את האנושות בדבר הסכנות הטמונות במשטרים אוטוריטריים, לאומנות וגזענות הולכים ונשכחים – גם במדינת ישראל. בממצאי הסקר השנתי של מכון מיתווים ניתן לראות פער דורי מובהק. אזרחי ישראל הוותיקים, מימין ומשמאל, מכירים יותר בחשיבותו של שיתוף הפעולה הבינלאומי ובצורך לפתור את הסכסוך הישראלי-פלסטיני, תומכים יותר בערכים דמוקרטיים, ומזהים את הסכנות הטמונות בסיפוח חד-צדדי של השטחים. לעומת זאת, מהממצאים עולה כי הדור הצעיר מכיר פחות בחשיבות המרכיב הדמוקרטי במדיניות-החוץ ובסכנות הטמונות באובדנו, וזקוק לשיעורי היסטוריה מהדור הוותיק."